

provincie **HOLLAND**
ZUID

GS brief aan Provinciale Staten

Postadres Provinciehuis
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 66 11
www.zuid-holland.nl

Datum
16 maart 2021

Ons kenmerk
PZH-2021-767397883
DOS-2021-0001358

Bijlagen
1

Aan Provinciale Staten

Onderwerp
Aanbieding rapportage Erfgoedmonitor
Zuid-Holland 2020

Geachte Statenleden,

Met deze brief informeren wij u over twee zaken:

- Voortgang Erfgoedmonitor

Met onze brief van 12 mei 2020 *Toelichting op aanbevelingen en voortgang nota restauratie rijksmonumenten* hebben wij u toegezegd om u begin 2021 op de hoogte te stellen van de voortgang van de bouwkundige staat en leegstand van rijksmonumenten in Zuid-Holland op basis van de geactualiseerde Erfgoedmonitor. Bijgaand treft u de rapportage van de Erfgoedmonitor over de periode 2017-2020. Met deze brief informeren wij u over de belangrijkste conclusies uit de rapportage.

- Benodigd budget voor de restauratie van rijksmonumenten

Tevens geven wij in deze brief een antwoord op uw vraag, zoals ingediend tijdens de PS-vergadering van 11 november 2020, om op basis van de resultaten van de Erfgoedmonitor en de subsidieaanvragen uit het verleden te bepalen welk gemiddeld jaarlijks budget nodig is om alle aanvragen die inhoudelijk op orde zijn, toe te kennen.

1. Erfgoedmonitor Zuid-Holland

Met alle provincies en het Rijk is in 2016 afgesproken om gezamenlijk gegevens te leveren over de staat van de rijksmonumenten in ons land. In Zuid-Holland is de eerste Erfgoedmonitor aan het eind van 2016 uitgevoerd door Fenicks Digitale Monitoring. De informatie in de monitor is gebaseerd op een combinatie van gegevens uit openbare databronnen en fysieke inspecties vanaf de openbare weg.

De Erfgoedmonitor Zuid-Holland is een digitale monitor met actuele kwantitatieve informatie over restauratie en herbestemming van rijksmonumenten in Zuid-Holland. De Erfgoedmonitor wordt periodiek geactualiseerd.

In de Erfgoedmonitor is de categorie woonhuizen niet opgenomen. Rijksmonumentale woonhuizen vallen beleidsmatig geheel onder verantwoordelijkheid van het Rijk, die subsidieregelingen heeft voor restauratie en onderhoud van deze woonhuizen.

Resultaten Erfgoedmonitor

Uit de Erfgoedmonitor blijkt dat het percentage rijksmonumenten dat in een matige tot slechte staat verkeert eind 2020 12,8% bedraagt. Dit is een daling ten opzichte van de meting in 2016, toen 15,4% rijksmonumenten in een matige tot slechte staat verkeerde. Dit percentage is mede als gevolg van de provinciale inzet op restauratie gedaald.

Daarnaast hebben ontwikkelingen in de Erfgoedmonitor zelf een positief effect op dit percentage. Zo is in de tussenliggende jaren de monitor kwalitatief verbeterd. Ook zijn er categorieën erfgoed gewijzigd en is het aantal afzonderlijk gemonitorde onderdelen van rijksmonumentale complexen sterk uitgebreid.

Ook de huidige Erfgoedmonitor is nog niet compleet, een paar soorten erfgoed ontbreken namelijk nog in de monitoring. Dit betreft monumentale interieurs, onderdelen binnen in rijksmonumenten waaronder orgels en klokken (klinkend erfgoed) en het groene erfgoed op landgoederen, parken, begraafplaatsen en vestingwerken. Dit erfgoed is tot op heden nog niet opgenomen in de monitor omdat dit om een aangepaste methodiek vraagt. Voor het groene erfgoed wordt een methodiek ontwikkeld in het kader van het onlangs gestarte Erfgoeddeal project *Kennisprogramma Klimaatbestendige Kastelen, Buitenplaatsen en Landgoederen*. Dit groene erfgoed zal vanaf 2021 in de monitor een plek gaan krijgen. Voor de interieurs en het klinkende erfgoed wordt nog onderzocht welke methode geschikt kan zijn.

Restauratieopgave verschilt per categorie erfgoed

In de Erfgoedmonitor worden een paar categorieën genoemd waarvan de opgave groot is:

- Uitschieter hierin is het Agarisch erfgoed, hiervan is 21% van de objecten uit de monitor in een matige tot slechte staat. De restauratieopgave is groot en de (toekomstige) leegstandscijfers zijn hoog als gevolg van huidige en toekomstige ontwikkelingen in de landbouw. Ook zijn de vele bijgebouwen moeilijk economisch rendabel te exploiteren. Om deze redenen krijgt deze categorie speciale aandacht van onze aanjager voor herbestemming, die vanaf 1 januari 2021 in dienst is gekomen bij de provincie Zuid-Holland. Deze aanjager heeft als taak om een passend nieuw gebruik van erfgoed te bevorderen bij (dreigende) leegstand.
- Ook de categorie Kastelen, landhuizen en parken kent een relatief hoge restauratieopgave, met name in de vele bijgebouwen. Via de erfgoedlijn Landgoederenzone is hier al veel bereikt, ook voor de komende jaren zal deze categorie via deze erfgoedlijn aandacht krijgen. Binnen deze categorie zijn ook veel groene monumenten aanwezig. De groene monumenten zijn nu nog niet opgenomen in de Erfgoedmonitor.
- Het Religieus erfgoed heeft nog steeds een relatief hoge restauratieopgave vanwege de omvang van de gebouwen. Qua aantal objecten valt de achterstand mee, slechts

6% is in een matige tot slechte staat. Wel ligt in deze categorie een grote verduurzamingsopgave en is (toekomstige) leegstand een aandachtspunt. Daarom valt deze categorie onder de prioriteiten van de aanjager voor herbestemming. Met onze brief *Aanpak religieus erfgoed* van 10 november 2021 hebben wij u geïnformeerd over onze inzet ten aanzien van religieus erfgoed.

- Voor wat betreft het Industrieel erfgoed maken vooral de omvang en complexiteit van deze gebouwen restauratie, verduurzaming en passende herbestemming tot een grote, vaak lastige en dure opgave. Het industriële erfgoed is daarom de derde categorie die de specifieke aandacht van onze aanjager heeft. Daarnaast kan het industriële erfgoed binnen een paar van onze erfgoedlijnen een bijdrage krijgen voor restauratie.
- Een andere categorie waar de opgave naar verhouding groot is, is de categorie Voorwerpen op pleinen en dergelijke. De vele, vaak relatief kleine objecten binnen deze categorie, zoals gedenktekens, beelden en toegangshekken, vormen vaak iconische ijkpunten op pleinen in dorpen en steden, maar zijn veelal economisch niet interessant omdat (her)gebruik niet mogelijk is.
- Het groene erfgoed, de monumentale interieurs en het klinkend erfgoed zijn categorieën waarvan de opgave nog niet goed is becijferd. Naar verwachting is voor deze categorieën de restauratieopgave relatief hoog. Voor het groene erfgoed is door bureau Fenicks een globale inschatting gemaakt: de kosten voor het opknappen van alle locaties met een matige of slechte staat tot minstens een redelijke staat bedragen ongeveer € 9 miljoen.

Het groene erfgoed en de monumentale interieuronderdelen van buitenplaatsen en landgoederen ontvangen wel via de erfgoedlijn Landgoederenzone regelmatig een financiële bijdrage voor restauratie, met een zichtbaar positief resultaat. Voor klinkend erfgoed is in 2020 de mogelijkheid tot aanvragen van een bijdrage via onze *Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2020* verruimd.

Bij een paar categorieën zijn opvallende uitkomsten:

- De categorie Verdedigingswerken en militaire gebouwen kent een zeer positieve ontwikkeling, hier is de restauratieopgave en leegstand ongeveer gehalveerd, met dank aan onze inzet via de erfgoedlijnen Atlantikwall, Oude Hollandse Waterlinie en Goeree-Overflakkee.
- Voor de categorie Molens geldt dat de onderhoudsopgave hoog is. Deze objecten staan er in principe goed bij maar vragen een continu onderhoud van het gaande werk door hun gevoeligheid voor slijtage. Via onze *Subsidieregeling Molens Zuid-Holland 2013* worden zij hierbij geholpen.

Op basis van de uitkomsten van de monitor kunnen we bezien welke aanpak kan worden gevolgd voor categorieën waar de restauratieachterstand of de leegstand groot is en onze inzet nog relatief laag, zoals het agrarisch erfgoed of de losse objecten. Ook kunnen we indien nodig in overleg met gemeenten over erfgoed. Het Erfgoedhuis Zuid-Holland ondersteunt gemeenten met kennis over restauratie en herbestemming in haar hoedanigheid als Provinciaal Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie.

2. Benodigd budget voor restauratie van rijksmonumenten

Zoals hierboven aangegeven blijkt uit de Erfgoedmonitor dat er een restauratieachterstand is van 12,8%. Budgettair komt dat neer op € 97,2 miljoen. Dit bedrag is benodigd om de restauratieachterstand terug te brengen naar 0%. De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed accepteert echter 10% restauratieachterstand, omdat zo werkgelegenheid en vakkennis rond restauratie op peil worden gehouden. Volgens de conclusies in de rapportage zijn we met 12,8% nog niet op het streefpercentage van 10%.

Subsidievraag overschrijdt beschikbare middelen

Conform uw vraag in de vergadering van Provinciale Staten van 11 november 2021, hebben wij beoordeeld welk bedrag nodig is om alle goede aanvragen te kunnen honoreren. Als we terugkijken naar de hoeveelheid aanvragen voor restauratie in het kader van de *Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013* in de afgelopen 5 jaar, blijkt dat er jaarlijks gemiddeld € 3,9 miljoen subsidie voor de restauratie van rijksmonumenten wordt gevraagd. Dit betreffen uitsluitend goede aanvragen, die volledig zijn en getoetst zijn op subsidiabiliteit. Bovendien geldt voor deze aanvragen dat de aanvragers zelf minimaal 50% co-financieren.

Binnen de *Subsidieregeling erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020* blijkt het budget ten behoeve van de restauratie van rijksmonumenten voldoende om aan de subsidievraag te voldoen. Bij de beoordeling van het benodigde bedrag om alle aanvragen te honoreren, is daarom alleen gekeken naar de *Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013*. Voor deze regeling is in de periode 2021 tot en met 2023 jaarlijks ongeveer € 1,3 miljoen voor de restauratie van rijksmonumenten beschikbaar. Dit betreft 50% van de gedecentraliseerde rijksmiddelen plus een beperkte provinciale bijdrage van € 250.000 per jaar tot en met 2023. Het beschikbare budget is daarmee fors lager dan in de periode voor 2019. Een reden hiervoor is dat de rijksbijdrage voor de restauratie van rijksmonumenten voor Zuid-Holland per 2019 is verlaagd als gevolg van de correctie van de verdeling van de middelen. Maar vooral heeft u in de periode voor 2019 regelmatig incidenteel een forse extra bijdrage beschikbaar gesteld bovenop de gedecentraliseerde rijksmiddelen.

Benodigd jaarlijks budget om goede aanvragen te kunnen honoreren

Uitgaande van de huidige beschikbaarheid van € 1,3 miljoen per jaar en de jaarlijkse subsidievraag van gemiddeld € 3,9 miljoen zou elk jaar ongeveer € 2,6 miljoen aan goede aanvragen afgewezen moeten worden. Op basis van de ingekomen subsidieaanvragen voor de restauratie van rijksmonumenten in 2021, moeten we concluderen dat er net als in 2020 veel meer subsidie wordt aangevraagd dan er beschikbare middelen zijn. De kans op een afwijzing wordt daarmee groter dan de kans dat de aanvraag wordt gehonoreerd. Dit brengt het risico met zich mee dat aanvragen zich ophopen en de restauratieachterstand kan oplopen.

Omdat de vraag naar subsidie jaarlijks fluctueert, is het moeilijk om een exacte schatting te geven van het bedrag waarmee alle goede aanvragen kunnen worden toegekend. Met een

extra bijdrage van € 2 miljoen per jaar zullen in ieder geval de meeste goede aanvragen kunnen worden gehonoreerd. Hiermee kunnen we voorkomen dat aanvragers ontmoedigd raken doordat de kans op honorering klein is en de kosten voor het indienen van een aanvraag hoog zijn.

We zijn ons er van bewust dat de provinciale middelen schaars zijn. Een eventuele extra bijdrage van € 2 miljoen per jaar voor de restauratie van rijksmonumenten zal dan ook uit beschikking van middelen moeten worden gevonden.

We zijn van mening dat de voorliggende rapportage Erfgoedmonitor Zuid-Holland 2020 en de conclusies en aanbevelingen hierin een goede basis bieden voor het verder ontwikkelen van onze inzet op het monumentenbestand in Zuid-Holland.

Wij hopen u met deze brief voldoende te hebben geïnformeerd over de Erfgoedmonitor en het benodigde budget voor de restauratie van rijksmonumenten.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,

secretaris,

voorzitter,

--

drs. H.M.M. Koek

drs. J. Smit

Bijlagen:

- Rapport *Erfgoedmonitor Zuid-Holland 2020. De staat van de rijksmonumenten (niet-woonhuizen)*